

VADÁSZAT.

Az agancsos-vad sebzéséről.

(Folytatása és vége.)

Az őz és dämvad körülbelül úgy jelez, mint a szarvas; általában sebzés tekintetében a csülkös vadnál fajok szerint valami nevezetesebb eltérés nincsen. Van azonban a dämvadnak egy igen megbízható külön jelzése mégis, melyet se az őznél, se a szarvasnál nem tapasztalhatni s ez abból áll, hogy a sebhedt vad farkát az alsó végén meggörbítve és egészen lekönyítva, míg az egészséges bármely mozgás és mozdulat közben is magasan tartja.

Egyébiránt a dämvad elhibázásának biztos jele az a csengő és erős hang, melyet farkával akként idéz elő, hogy azt többször a végbél nyílásához csapja.

Általában a *csülkös vad* sebesülési mérvére és minőségére nézve a sebzéskor sokkalta megbízhatóbb következtetéseket vonhatunk a sebhedt vad által hátrahagyott *jelzési jelekből*, melyeket a sebesülés színhelyén, vagy a vad csapájában találunk, minők első sorban is a *sebvér*, azután a *csontdarabkák*, *csontvelő* és a *belőtt szőrök*, melyek mindig kapcsolatban állanak a lövés által előidézett különféle sebzésekkel, de egyáltalában kétségtelen bizonyítékot szolgáltatnak arra nézve, hogy a vad okvetlenül találva van. És e tekintetben a *vérjel*-nek jut a legnagyobb és legfontosabb szerep. Hanem azt illetőleg, hogy a vadnak melyik részét találtuk, mely nemesebb szerveit érte a golyó — egyáltalában a *találási pontot illetőleg* csakis a *vér színéből* lehet biztosan megállapítani. Ugyancsak a *vérjel* az, mely a sebhedt vad felkeresésére irányuló törekvésében legfőbb, úgyszólván mellőzhetetlen segítő eszköze a vadásznak s egyszersmind amelyből a legnagyobb határozottsággal következtethetni a seb nehezebb, csekélyebb mérvű, avagy éppen halálos voltára; amik tehát az utánkeresést igénylő vadnál mindig igen fontos tudnivalót képeznek a követendő okszerű eljárás tekintetéből. De nemcsak a vér, hanem a szőrjel is igen fontos útbaigazítóul szolgálhat, amennyiben a lelőtt szőr minősége és színe után pontosan meg lehet állapítani a golyó behatolási helyét, illetve, hogy melyik részét találta a vadnak a golyó, minthogy a szőrözet egyes testrészek szerint, úgy a különböző évszakokban is minőség, hosszúság és szín tekintetében is különböző, amit a vadásznak, főleg a hivatásos vadásznak már csak mesterségből kifolyólag is tudni okvetlenül szükséges. Egyébiránt a lelőtt szőrökből a lövés minősége, vagyis a jó és rossz lövés már első tekintetre elbirálható; de nem oly könnyen a sebzés helye. Erre nézve egyéb jelek szolgáltatnak absolute biztos bizonyítékokat. Az azonban mindig kétségtelen, hogy a közepükön szélőtt szőrök a jó lövésnek, ellenben tövestől, tehát egész hosszúságukban és talán némi bőrdarabokkal együtt kilőtt szőrök csalhatatlanul a rossz találás — legtöbbnyire horzslövésnek — a jelei. A csontjeleket illetőleg pedig a nem igen fehér, egészen lapos csontszilánkok mindig vállap-lövésre enged-

nek következtetni; míg lábszár-lövésnél — ahhoz képest, alsó vagy felső sípcsont lövetett-e szét — a golyó által kiütött csontrészekké, vagyis a csontjelek különbözőképen ötlenek föl, de a talált részek szerint mindig ugyanazon jellemző sajátságok megtartásával. Így a magas lábszár-lövésből származó csontszilánkok mindig fehérek, meglehetősen laposak és alak tekintetében csak kevésbé kerekdedek, — ellenben a sípcsont, illetve az alsó lábszár szilánkjai sokkal kikerekítettebbek, habár többnyire hosszabbak, de hasonlóan fehér színűek. — A csontvelő mindig valamely velős csont találásának, illetve szélővésének a jele és legtöbbnyire lábszár-lövésre vall. — A vérjeleket illetőleg, azokra a löveg terjedelme és alakja, de sőt az évszakok is több-kevesebb befolyást gyakorolnak. A nagy lövegek (golyók és egyebek) nagy sebet ütnek, ennél fogva a vérzés gyorsabb és bőségesebb, mint a kis lövetékek által ütött sebeknél. De egy kihízott vadnál (a júliusi és augusztusi hízidényben kivált) még oly nagy golyó, vagy egyéb löveték is a löcsatornába beömlő zsír miatt sokkal csekélyebb mérvű vérzést képes előidézni s kevésbé tartósan is, mint egy normálisabb kondícióban lévő vadnál. A téli hosszú és dús szőrözet is hátrányos befolyással van a sebvér kellő megeredésére nézve, azt kivált az első pillanatokban, tehát a lövés színhelyén, kiömlésében gátolván. — A vér minémiségéből egy kissé figyelmesebb gyakorlat után a lövés minémiségére biztosan lehet következtetni. A vér színe ugyanis mindig elárulja, hogy a testnek mely részét járta át a golyó; miért is a vérjel az utánkeresésnél kiváló szerepet játszik. A sebvér színe és jelei pedig a talált testrészekhez képest következő variációkban mutatkoznak:

1. Szív-lövésnél a vérkiömlés bőséges; eleinte azonban csak lassú szívárgásban indul meg a vérzés, mely a balláb-nyomok oldalán látható és legtöbbnyire közel, vagy kissé oldalt az előláb nyomához. A vér vörös színű.
2. Tüdő-lövésnél a vér habos, buborékoló s világosvörös (majdnem halvány) színű. Ha mind a két tüdőszárny át van löve, akkor a vad mindkét oldalán halványvörös tüdővért bocsájt és szorosan az első láb nyoma mellett (oldalt) találjuk azt. A sebvér bőséges.
3. Máj-lövésnél a lövés helyén sötétvörös, habnélküli vényomot találunk, melyben májrészecskéket is lehet látni. A vér bőséges, tartósan s erősen csurog s a csapa mellett fekszik, szökésnél szétfreckend.
4. Vese- és lép lövésnél a sebvér hasonlóan tel-tűnően sötétpiros, sokszor majdnem fekete; egyéb jelek mint a máj-lövésnél.
5. Szügy-lövésnél, ha a golyó a szívet találta: a sebvér sötét, sűrű; ellenben ha a tüdőt érte a golyó: igen világosvörös és habos s közvetlenül a nyom előtt fekszik.
6. Bél-lövésnél a sebvér világos, de sötétebb a tüdővérnél és egészen híg folyású. Egyébiránt a bél- és gyomor-lövésnek a legbiztosabb jelei a sebvér között minden esetben található tápanyagok (megemésztetlen fűgomolyagok) és bélrészek, melyeket a golyó ragad ki magával. A vérrel nem azonos, hozzákeveredett anyag mindig zöldes-sárga színű; a lelőtt szőr pedig igen rövid. A vérzés soha se bőséges, kiváltképen pedig a hízott vadnál igen gyenge és hamar eldugul a zsírrétegnek a sebszájba való torlódása miatt; de a belek takaróhártá-

jának az előnyomulása is megakasztja sok esetben a vérzést, sőt végkép elfogja.

7. Czomb-lövésnél a sebvér semmi feltűnő különbözetet nem mutat; közönséges vérszínű, de kissé híg, azonban elég bőséges. A sebvér közvetlenül a hátsóláb nyomán fekszik.

8. Lábszár-lövésnél, ha vér van a nyomban, ez magas lábszárlövésre, a vad nyoma körül szétfreccscent vér pedig alacsony lábszár-lövésre mutat. A sebvér mindkét esetben meglehetősen bőséges és rendes vérszínű.

9. Vak-, csigolya- és horzs-lövéseknél csak kevés, vagy épen semmi vért nem találunk, de annál több szórt, melyek tövestől, vagy legalább majdnem teljes hosszágukban tépettek le a golyó által és nem ritkán szőrös bőrdarabkák is fekszenek a jelek között.

10. Hát-lövésnél nem mindig találunk sebvért, hanem főleg csakis lelőtt szőröket. Ha vérzés áll be a lövés után, a lecsurgó sebvér mindig a nyom mellett fekszik és közönséges vérszínű.

11. Nyak-lövésnél, ha csupán hús-seb ütött, a sebvér színe a világosnál kissé sötétebb és híg folyású, de nem tartósan bőséges; ha ütér tépetett szét, a bő vérzés sokkal tartósabb s messze oldalt frecckend. A sebvér vagy a lábnyomok közt, vagy az előláb lépése előtt fekszik és pedig annál távolabb, minél közelebb hatolt be a golyó a fejhez.

12. Igen folyékony, világos színű és nem habos vér csak a húsrészek megsebesülésétől származhatik. A vérzés foka s a vér színe egyébiránt a körülményekhez képest különböző is lehet; például vesepecsenye-lövésnél a nem bőséges sebvér színe meglehetősen sötét, különösen ha a vesék is megsérültek. A vért ilyenkor a nyomtól oldalvást, a hátsóláb nyomához közelebb találjuk. — Üres lövés esetében a vérzés kezdetben szinte rohamos, de csak rövid ideig tart; a sebvér színe közönséges vérszínű s a nyomtól oldalt, az előlábak nyomához közelebb fekszik.

13. Magas válllap-lövésnél a vad meglövetése helyén meglehetősen sok igen piros vért és egy kis lemetszett szőröcsomót lehet találni. Némelykor a vérzés csak igen kis mérvű, majdnem elenyészőleg csekély.

14. Mély válllap-lövésnél vagy igen barna, vastag, vagy igen piros és habos vért találunk azon a helyen, a hol a vad a lövést kapta és a nyomon esetleg kevés lemetszett szórt is.

15. Hátsó válllap-lövésnél — mivel ilyenkor rendszeren tüdőt ér a golyó — a vér czinóbervörös és habos, bőven omló; ellenben ha a máj van találva, a sebből szintén vastag, de barnavörös vér frecckend ki; míg az igen folyékony (híg) barnáspiros vér szív-lövésre vall.

Mindezen vér- s egyéb sebzési jeleket és a sebzést kombinációba véve kell — ha szükséges — a sebhedt vad utánkeresésére előkészülni. Főszabálynak veendő azonban, hogy az oly vadat, mely tüzelés közben rálövetése helyén helyben nem maradt, mindjárt nyomban utánkereséssel bizgatni nem szabad, mert különben a nyugtalanított vad felkel helyéből s töbnyire oly messze elmegy, míg elfekszik ismét, hogy kivált kitűnő véreb segítje nélkül csak ritkán, vagy épenséggel rá sem is lehet találni többé; ellenben ha a körülmények szerint (a sebzés mérvéhez képest) több-kevesebb ideig nyugodni hagyjuk a sebhedt vadat, pl. fél, vagy egy, sőt több (3—4) óra hosszágig is, akkor a vad csakhamar megbetegszik, elgyengül s nem kel fel betegágyából többé. E szabály alól csak a lábsebet kapott vadat vehetjük ki,

— ha van vérebünk, — mert az ily vad messze elmegy és ennél fogva szükséges, hogy a véreb mielőbb megállítsa; tehát azonnal utána eresztendő. — Fej-, nyak-, alsó nyak-, magas válllap, válllap-, mély válllap és a hátsó válllap-lövések általában halálosak lévén, a vad véreb segítségével nélkül is megkapható, valamint töbnyire szügy-lövés esetében is; más, kevésbbé súlyos, illetve nem halálos sebzéseknél azonban a vad mindig utánkeresésre marad, például vékonyán találva, vagy bél-, gyomor-, láb- stb. lövéseknél. A vékonyán talált vadnak 3—4 óra lefolyása előtt utána menni sohasem szabad, akkor is igen óvatosan és ügyesen kell eljárni, mert ily lövéssel még a hosszú pihenés daczára is nagyon messze elfuthat a vad, amíg azt sikerül leteríteni, illetőleg megállítani a vérebnek. Bél-lövésnél is ugyancsak órákig (3—4 óráig is) fektüdni hagyjuk a sebesültet; ellenben — mint már említém — láb-lövésnél azonnal ráeresztjük a vérkutyát. Gyomorlövésnél 2—3 órai nyugtot engedünk a vadnak, hogy kellőleg elbetegedjék s azután szíjon eresztett vérebbel csapázunk utána nagy óvatosan, hogy lehetőleg fekhelyén lephessük meg s ha közel bejárva fölugrik, az ebet a szíjról utána eresztjük, mely azt rendszeren rövid idő múlva megállítja. Czomb-lövésnél — mint tudjuk — a vad messze elmegy (ha csontzúzást nem szenvedett) s csak akkor heveredik le, ha végkimerültségében szinte mozdulni is képtelen már. Az ekként sebesült vadnak szintén időt engedünk a megbetegedésre s megfekvése után nyugodtan hagyjuk egy darabig s csak azután csapázunk és a szükséghez képest ráuszítjuk a vérebet. Hanem az ily vad beközelítése mindig nagy óvatosságot igényel. Ha a máj, lép, vesék, vagy a tüdő csak kevésbé sérült meg a lövés következtében, akkor a vad még több órán át élélhet, miért is az utánkeresést csak 3—4 óra lefolyása után tanácsos megkezdeni, hogy a vad igen megbetegedjék és megmerevedjék. Az összes válllap-lövéseknél már körülbelül másfél óra múlva követhetjük a vadat a vérebbel, mert az ekként sebesült vad csakhamar annyira megbetegszik, hogy csak igen ritkán képes újra lábra kelni. Könnyebb nyak-lövésnél szintén csak több órai várakozás után mehetünk utána a vadnak; hanem akkor is a legnagyobb óvatossággal, lövésre kész helyzetben, hogy lehetőleg még egyszer lövésre kaphassuk, mert különben ritkán kapjuk meg és a távolabbról eliramlott még a véreb se igen képes megállítani. Vesepecsenye-lövésnél bár hamar és igen megbetegszik a vad, de azért több óráig élélhet, — miért is csak huzamosabb idő múltán tanácsos felkeresésére indulni.

Lakatos K.

121 VADÁSZAC.

A küszöbön levő vízivadászati idény a legszebb kilátásokkal kecsegteti a vízivadászati híveit országszerte, a hol csak megmaradt még valamelyes vadnevelő helye a régi, nagyarányú lápok, rétek és nádasos tavaknak és különösen a még érintetlen nagy mocsárok biztatnak a legszebb jövőddel. Így például — mint értesülünk — a Fertőn rég nem mutatkozott annyi víziszárnyas, mint most kezdi jelentgetni magát. Temérdek a kacsza, szárcsa, búvár (vöcsök) és sok mindenféle más vízivad, sőt a nálunk már csak hulladozóban levő, meglehetősen ritkává lett nagy kócsag is fel-feltűnik a lápok elhagyottabb helyein. — A